



The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 4. Studeni 2009.

[\[Video\]](#)

Kontroverza između svetog Bernarda i Abelarda

Draga braćo i sestre!

U svojoj sam posljednjoj katehezi predstavio glavne značajke monaške teologije i skolastičke teologije iz 12. stoljeća, koje bismo mogli, u određenom smislu, nazvati "teologijom srca" odnosno "teologijom razuma". Među predstavnicima i jedne i druge teološke struje se razvila opsena i često iva rasprava, koju na simbolički način predstavlja kontroverza između svetog Bernarda iz Clairvauxa i Abelarda.

Da bismo shvatili taj spor između dvojice velikih učitelja, dobro je podsjetiti da je teologija traenje jednog razumskog shvaćanja, u mjeri u kojoj je to moguće, otajstava kršćanske objave, u koje se vjeruje po vjeri: *fides quaerens intellectum* – vjera trai razumijevanje (inteligibilnost), da se posluimo jednom tradicionalnom definicijom, koja je u isti mah saeta i djelotvorna. No dok sveti Bernard, tipični predstavnik monaške teologije, stavlja naglasak na prvom dijelu definicije, to jest na *fides* – vjeri, Abelard, koji je znanstvenik, insistira na drugom dijelu, to jest na onom *intellectus*, na razumijevanju pomoću razuma. Za Bernarda samu vjeru resi duboka sigurnost, utemeljena na svjedočanstvu Svetog pisma i na učenju crkvenih otaca. Vjera uz to biva ojačana svjedočanstvom svetaca i nadahnućem Duha Svetoga u duši pojedinih vjernika. U slučajevima kada se javi sumnja i dvojba, vjeru štiti i prosvjetljuje nauk crkvenoga Učiteljstva. Tako se Bernard teško mogao sloiti s

Abelardom i općenito s onima koji su istinu vjere podvrgavali kritičkom propitkivanju razuma; to propitkivanje je, po njegovu mišljenju, uključivalo veliku opasnost, to jest intelektualizam, relativiziranje vjere, dovođenje u pitanje samih istina vjere. U takvom jednom pristupu Bernard je vidio smjelost koja graniči s nepromišljenošću, koja je plod oholosti ljudskog razuma, koji tei "dokučiti" Boji misterij. U jednom svom pismu, sav oalošćen, ovako je pisao: "Ljudski si um sve prisvaja, ne prepuštajući ništa vjeri. Hvata se u koštac s onim što je iznad njega, istrauje ono što ga nadilazi, zadire u Boji svijet, više iskrivljuje otajstva vjere, no što ih rasvjetljuje; ono što je zatvoreno i zapečaćeno ne otvara, već čupa iz korijena, a ono što mu je nedostupno smatra ništavnim i odbija vjerovati u to" (Epistola CLXXXVIII,1: PL 182, I, 353).

Za Bernarda teologija ima jedan jedini cilj: promicati ivo i duboko iskustvo Boga. Teologija dakle pomae sve više i sve bolje ljubiti Gospodina, kao što kae naslov rasprave o Dunosti da se ljubi Boga (De diligendo Deo). Na tome putu postoje različiti stadiji, koje Bernard detaljno opisuje, sve do kulminacije kada se vjernikova duša opija na vrhuncima ljubavi. Ljudska duša moe već na zemlji postići to mistično jedinstvo s Bojom riječi, jedinstvo koje Doctor Mellifluus (slatki naučitelj) opisuje kao "duhovnu svadbu". Boja riječ ju pohodi, uklanja posljednje otpore, prosvjetljuje ju, rasplamsava ar u njoj i preobraava ju. U tome mističnom jedinstvu, ona uiva veliku vedrinu i milinu i pjeva svojem Zaručniku radosni himan. Kao što sam već spomenuo u katehezi posvećenoj ivotu i učenju svetog Bernarda, teologija se po njemu mora hraniti kontemplativnom molitvom, drugim riječima afektivnim jedinstvom srca i uma s Bogom.

Upravo Abelardo, koji je, među inim, uveo termin "teologija" u smislu u kojem ga shvaćamo danas, stvari gleda iz drugačijeg kuta. Rođen u Bretagni, u Francuskoj, taj glasoviti učitelj iz 12. stoljeća bio je obdaren vrlo pronicavim umom i njegov je poziv bio znanstveni rad. Bavio se isprva filozofijom a zatim je primijenio postignute rezultate u toj disciplini na teologiju, koju je predavao u Parizu, koji je u to doba bio središte učenosti, a kasnije u samostanima u kojima je ivio. Bio je briljantan govornik: njegova su predavanja pratila mnoštva studenata. Bio je vjernik, ali i nemirna duha, ivot mu je obilovao dramatičnim preokretima: pobijao je svoje učitelje, imao je dijete s obrazovanom i inteligentnom enom koja se zvala Eloisa. Često se upuštao u polemike sa svojim kolegama teolozima, pretrpio je također crkvene osude, premda je umro punom jedinstvu s Crkvom, čijem se autoritetu pokorio duhom vjere. Upravo je sveti Bernard pridonio osudi nekih Abelardovih učenja na pokrajinskoj sinodi u Sensu 1140. godine, i potaknuo također intervenciju pape Inocenta III. Opat iz Clairvauxa pobijao je, kao što smo podsjetili, Abelardovu previše intelektualističku metodu, koja je, u njegovim očima, svodila vjeru na jednostavno mišljenje nevezano uz objavljene istine. Bernardove bojazni nisu bile neutemeljene i dijelili su ih, između ostalih, također drugi veliki mislioci toga doba. Zapravo, zbog pretjeranog korištenja filozofije Abelardov je trinitarni nauk, a zajedno s tim i njegovo poimanje Boga, bio na krhkim nogama. Na moralnom polju njegovo učenje nije bilo lišeno dvojbenosti: on je insistirao na mišljenju da je nakana pojedinca jedini izvor kojim se treba sluiti pri opisivanju je li neki moralni čin dobar ili loš, zanemarujući objektivno značenje i moralnu vrijednost tih čina. To je, kao što nam je poznato, vrlo aktualan aspekt za naše doba, u kojem je kultura često označena sve većim naginganjem etičkom

relativizmu: samo ja odlučujem što je dobro za mene, u ovom trenutku. Ne treba, ipak, zaboraviti također velike Abelardove zasluge, koji je imao mnoge učenike i dao presudan doprinos razvoju skolastičke teologije, koja će se na zreliji i plodniji način izraziti u narednom stoljeću. Jednako se tako ne smiju podcijeniti njegova shvaćanja, kao, primjerice, kada tvrdi da u nekršćanskim vjerskim tradicijama već postoji pripremljeno tlo za primanje Krista, Boje Riječi.

Što moemo naučiti od, često ivog, sučeljavanja između Bernarda i Abelarda i, općenito, između monaške i skolastičke teologije? Prije svega vjerujem da ono pokazuje korisnost i nunost zdrave teološke rasprave u Crkvi, prije svega kada pitanja o kojima se raspravlja nisu definirana od Učiteljstva, koje, ipak, ostaje nezaobilazna referentna točka. Sveti Bernard, ali i sam Abelardo, uvijek su bez oklijevanja priznavali njegov autoritet. Osim toga, osude koje je ovaj potonji pretrpio podsjećaju nas da na teološkom polju mora postojati ravnoteža između onih koje moemo nazvati arhitektonskim principima koje nam je dala objava i koji stoga čuvaju trajno svoju prioritetnu vanost, i interpretacijskim principima koje sugerira filozofija, to jest razum, i koji imaju, istina, vanu, ali tek instrumentalnu ulogu. Kada nestane te ravnoteže, teološkoj refleksiji prijete opasnost da bude izobličena zabludama i tada na Učiteljstvu leži zadaća izvršiti onu potrebnu slubu istini koja mu je vlastita. Osim toga, treba istaknuti da, između motivacija koji su naveli Bernarda da se "svrsta" protiv Abelarda i izazove intervenciju Učiteljstva, bila je također briga da se zaštiti jednostavne e priproste vjernike, koje treba braniti kada prijete opasnost da budu dovedeni u konfuziju ili zavedeni na krivi put od previše osobnih mišljenja i neosnovanih teoloških argumentacija, koji bi mogli dovesti u opasnost njihovu vjeru

elio bih, na kraju, podsjetiti da se teološki spor između Bernarda i Abelarda zaključio punim pomirenjem dvojice mislilaca, zahvaljujući posredovanju njihova zajedničkog prijatelja, opata Clunija, Petra Časnog. Abelardo je pokazao poniznost u priznavanju svojih zabluda, Bernard je pak pokazao veliku dobrohotnost. Kod obojice je prevladalo ono što treba doista biti na srcu kada se javi teološki spor, to jest sačuvati vjeru Crkve i učiniti da pobijedi istina u ljubavi. Neka to bude stav kojim će se i danas vršiti teološka sučeljavanja u Crkvi, imajući uvijek kao cilj traenje istine.

Papin pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Srdačno pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a posebno članove Mješovitog zbora upe svetih Euzebija i Poliona iz Vinkovaca! Svakodnevni susret s Gospodinom u molitvi i pjesmi, neka vam srca ispuni radošću i nadom kako bi oduševljeno svjedočili svoju vjeru i naviještali silna Boja djela! Hvaljen Isus i Marija!